

I Wojna Światowa

Perspektywy Narodowe

Polska perspektywa

Wybuch I wojny światowej był efektem konfliktów narastających przede wszystkim w Europie od końca XIX wieku. Rozszerzający się stopniowo zasięg terytorialny konfliktu, przyłączanie się do wojny kolejnych państw spoza kontynentu europejskiego, długość trwania działań zbrojnych, ogrom zniszczeń wojennych oraz niespotykana dotąd liczba ofiar uczyniła z tej wojny wydarzenie bezprecedensowe w historii ludzkości. Doświadczenia I wojny światowej zmieniły oblicze społeczeństw, nie tylko w państwach zaangażowanych w konflikt, powodując ogromne zmiany światopoglądowe, obyczajowe, gospodarcze i polityczne. Co ważne – wiedza na temat skutków I wojny światowej, zarówno w sferze konsekwencji geopolitycznych, jak i oddziaływania tego doświadczenia na sposób myślenia i postawy społeczeństw powojennej Europy jest niezbędnym warunkiem zrozumienia genezy i przyczyn wybuchu kolejnego globalnego konfliktu w 1939 r.

Polska należała do tej grupy państw europejskich, które w 1914 r. nie funkcjonowały jako samodzielne organizmy państwowe i dopiero w wyniku I wojny światowej, a konkretnie – kończącej ją traktatów pokojowych odzyskały lub uzyskały niepodległość. Pod koniec XVIII wieku trzy państwa sąsiadujące z Polską – Rosja, Austria i Prusy – wykorzystały jej słabość polityczną, gospodarczą i społeczną. Weszły ze sobą w porozumienie, na mocy którego podzieliły pomiędzy siebie ziemie polskie, zajęły je zbrojnie, włączyły do własnych państw i przez całe kolejne stulecie wspólnie tłumili wszystkie zrywy niepodległościowe Polaków podejmujących walkę o odzyskanie niepodległości. Podział Polski pomiędzy trzy państwa zaborcze spowodował, że w chwili wybuchu I wojny światowej Polacy znaleźli się w obu walczących ze sobą obozach, a na froncie występowali w szeregach trzech obcych armii: pruskiej, austrowęgierskiej i rosyjskiej. Fakty te zdecydowały o specyficznym sposobie postrzegania przez Polaków wydarzeń mających miejsce w latach 1914-1918, a co za tym idzie – o perspektywie w jakiej na temat I wojny światowej pisze się w polskich książkach oraz podręcznikach szkolnych.

Z polskiego punktu widzenia, I wojna światowa jest przede wszystkim wyczekiwany od pokoleń konfliktem pomiędzy zaborcami Rzeczypospolitej: Rosją, Austrią i Prusami. Państwa te przez ponad sto lat działały wspólnie w celu wykorzenia polskiej kultury, języka i świadomości narodowej. W 1914 r. po raz pierwszy od ratyfikacji traktatów rozbiorowych zaistniała sytuacja, w której zaborcy znaleźli się w stanie wojny. Dla Polaków była to niepowtarzalna szansa na uzyskanie swobody politycznej, a może nawet niepodległości na części dawnego terytorium polskiego, oczywiście pod warunkiem

opowiedzenia się po właściwej (zwycięskiej) stronie konfliktu. Stąd też reakcją na wybuch wojny w 1914 r. był powszechny entuzjazm Polaków, okazywany bez względu na przynależność państwową, którą ówczasie reprezentowali. Jednak entuzjazm ten mieszać musiał się z obawami i żalem wywołanymi faktem, że przedstawiciele tego samego narodu, a czasem tych samych rodzin, występować musieli przeciwko sobie w szeregach obcych armii, które znalazły się po przeciwnych stronach frontu.

Wynik I wojny światowej okazał się dla Polski wyjątkowo korzystny. Wśród pokonanych państw znaleźli się dwaj zaborcy Polski – Austro-Węgry i Cesarstwo Niemieckie. W efekcie rewolucji bolszewickiej trzeci z zaborców – Rosja, mimo uczestnictwa w wojnie w zwycięskim obozie Ententy, znajdowała się w 1918 r. w stanie chaosu politycznego. W oczach dotychczasowych sojuszników, przede wszystkim Anglii i Francji, rząd bolszewicki jawił się raczej jak potencjalne zagrożenie, nie zaś partner, którego interesy należy uwzględniać w traktatach pokojowych. Dzięki takiemu właśnie splotowi okoliczności, popartemu ogromnym wysiłkiem militarnym i politycznym samego społeczeństwa polskiego w czasie trwania działań wojennych, w 1918 r. możliwe było odbudowanie niepodległego państwa Polskiego.

Nie oznacza to oczywiście, że w polskich podręcznikach szkolnych do historii czy w polskich publikacjach historycznych pomija się międzynarodowy aspekt tematyki Wielkiej Wojny. Przeciwnie – dostrzegany i szeroko analizowany jest splot procesów rozgrywających się na arenie międzynarodowej, który doprowadził do eskalacji konfliktu. Także na zajęciach szkolnych omawiane jest formowanie się bloków Trójprzymierza i Trójporozumienia oraz przedstawiany jest ciąg wydarzeń, który na przestrzeni kilkunastu lat poprzedzających zamach w Sarajewie powodował narastanie w Europie napięcia w stosunkach międzynarodowych. Jednak już w kontekście samego przebiegu wojny oraz jej konsekwencji, punkt ciężkości przenosi się na przebieg wydarzeń przede wszystkim w Niemczech, Austro-Węgrzech oraz Rosji, jak również na ukazanie wysiłków samych Polaków na drodze do odzyskania niepodległości. Dopiero te najistotniejsze z polskiej perspektywy wydarzenia sytuowane są w szerokim kontekście rozgrywających się na światowej arenie działań wojennych i działań politycznych, w których oprócz zaborców Polski uczestniczyła duża część państw świata.

Polski materiał

Omawiany tekst pochodzi z popularnego czasopisma historycznego skierowanego przede wszystkim do młodzieży pt. „Mówią Wieki”. Artykuł autorstwa Piotra Szlanty – [„Święto wojny. Społeczeństwa Europy wobec wybuchu pierwszej wojny światowej”](#) koncentruje się wokół tematyki społecznych reakcji na wydarzenia rozgrywające się latem 1914 r., które doprowadziły do wybuchu międzynarodowego konfliktu.

ZADANIA

1. Przeczytaj artykuł pochodzący z czasopisma „Mówią Wieki” pt. [„Święto wojny. Społeczeństwa Europy wobec wybuchu pierwszej wojny światowej”](#). Czego dotyczy przeczytany artykuł? Postaraj się własnymi słowami wyjaśnić znaczenie tytułu „Święto wojny”.
2. Wypunktuj wydarzenia międzynarodowe wymienione w artykule, które poprzedziły wybuch I wojny światowej. Które z nich było bezpośrednią przyczyną rozpoczęcia działań wojennych w 1914 r.?
3. W jaki sposób wyobrażano sobie przebieg wojny przed rozpoczęciem działań wojennych w 1914 r.?
  - a. Przedyskutujcie w grupie/klasie problem: z czego wynikały wyobrażenia ówczesnych o przebiegu wojny?
4. Jakie wartości dla społeczeństw Europy przynieść miała wojna, zdaniem ówczesnych intelektualistów, filozofów i polityków?
5. Które grupy społeczne wykazały największy entuzjazm wobec wojny? Jakie grupy podchodziły do wybuchu wojny sceptycznie? Przedyskutujcie w grupach z czego mogły wynikać poszczególne stanowiska.
6. Na podstawie artykułu przeanalizuj stosunek do wybuchu wojny społeczeństwa polskiego żyjącego pod zaborami. Przedyskutuj z partnerem w zadaniu z czego stosunek ten wynikał?
  - a. Po czyjej stronie opowiedzieli się Polacy w europejskim konflikcie?
  - b. W jaki sposób i dlaczego wybuch wojny zmienił stosunek Polaków do państw zaborczych?
7. Co wpłynęło na załamanie się optymistycznej i patriotycznej atmosfery społeczeństw Europy w ciągu kolejnych miesięcy trwania wojny?
8. Przedyskutujcie w grupie/klasie Wasze opinie na temat zasadności i realności nastrojów panujących wśród społeczeństw Europy przed wybuchem I wojny światowej. Z jakimi konsekwencjami dla społeczeństwa, także współcześnie, wiąże się wojna?